

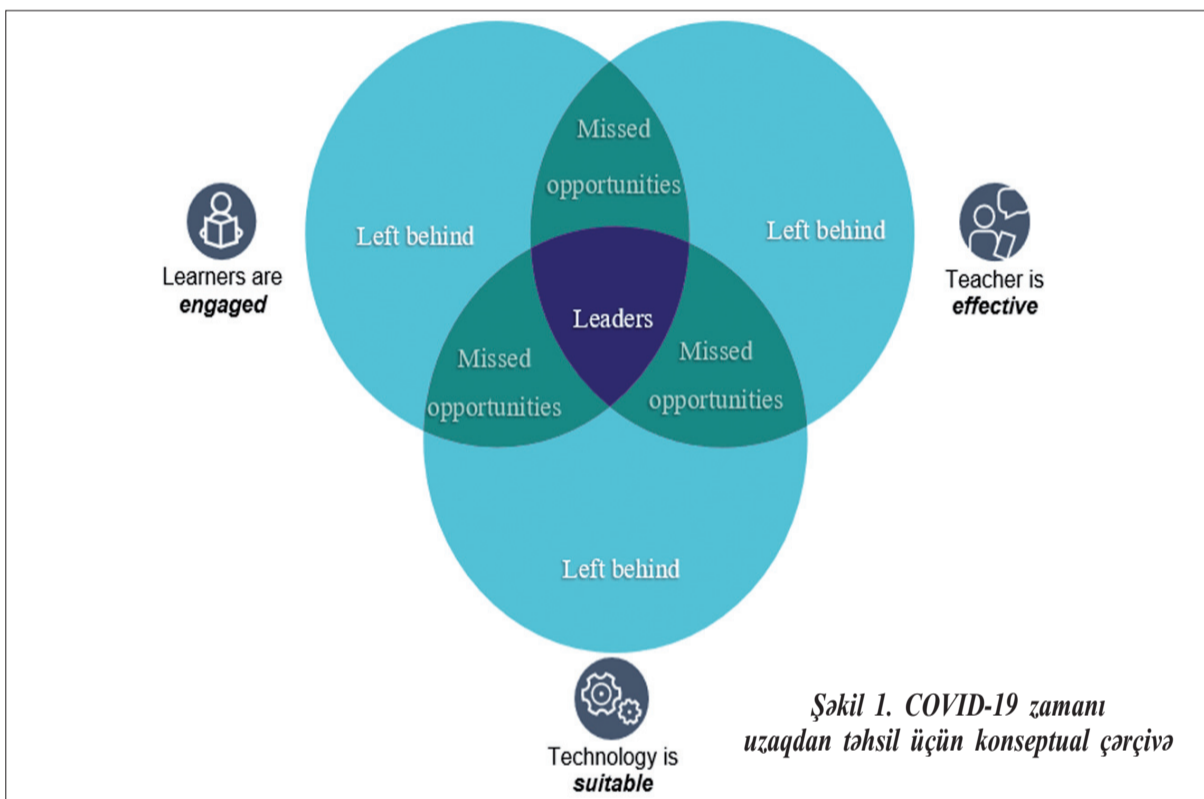
Distans təhsildən beş dərs

2020 -ci ilin əvvəlindən bütün dünyada təhsil sistemləri görünməmiş miqyasda fəvqəladə distans təhsil strategiyalarını tətbiq etdi. 2020-ci ilin 18 ayı siyasətçilərə və təhsil idarəedənlərə distans təhsilin çatdırılması, mənimsənilməsi və effektivliyi haqqında nə öyrətdi? Bu dərslər gələcək aylar və illər üçün planları necə istiqamətləndirə bilər? Dünya Bankının "COVID-19 zamanı uzaqdan öyrənmə: bu günün dərsləri, sabah üçün prinsiplər" adlı yeni hesabatı bu suallara cavab verir. Hesabatda qeyd olunur ki, pandemiya hələ də global miqyasda təhsili pozsa da və onun uzunmüddətli nəticələri hələ görünməsə də, bu hesabat daha yaxşı inkişaf etmək üçün ölkənin səylərini məlumatlandırma biləcək tendensiyaları və çağırışları vurğulayır.

Dünya Bankı COVID-19 zamanı dünyada tədrisin təşkilinə dair hesabatını yayıb

şəkilə fərqlənirdi. Distans təhsil üçün kritik əhəmiyyət kəsb edən valideynlərin iştirakı və dəstəyi təhsilə və sosial-iqtisadi vəziyyətə görə də dəyişir. Pandemiya zamanı ev təsərrüfatlarının gəlirlərindəki itkilər bu fərqləri daha da dərinləşdirdi. Təcrid olunmuş uşaqlar və qızlar, əlilliyi olan təhsilalanlar və etnik azlıqlar kimi həssas qruplar, çox güman ki, qeyri-mütənasib şəkildə təsirə məruz qalıb və daha çox geridə qalmaq riski altındadır.

tant təhsil yanaşmasını seçərək uzaqdan təhsil paradoksu ilə üzləşdilər. Məsələn, bəzi hökumətlər onlayn (rəqəmsal) öyrənmə həlləri təqdim etdilər, baxmayaraq ki, onların şagirdlərinin əksəriyyəti cihazların olmaması və ya qoşulma məhdudiyyətləri səbəbindən bu həlləri əldə edə bilmədi. Bu, resurslardan qeyri-bərabər istifadə ilə nəticələndi və ya mövcud bərabərsizlikləri daha da gücləndirdi.

Bəzi yanaşmalar bərabərsizlikləri daha da artırır

Əvvəllər bəziləri üçün rəqəmsal uçurum olan hal indi çoxları üçün rəqəmsal uçurumdur. Hələ pandemiya zamanı əvvəl texnologiyaya çıxış, ondan səmərəli istifadə etmək üçün lazım olan resurslar və bacarıqlar həm ölkə daxilində, həm də ölkə xaricində geniş

Distans təhsilin effektivliyi müxtəlif olub

Hesabatda vurğulanır ki, nəticə etibarilə, bu dövrdə distans təhsilin effektivliyi çox müxtəlif olmuşdur. COVID-19 zamanı distans təhsilin effektivliyinə dair sübutlar qarışıqdır, birmənalı deyil. Pandemiya zamanı əvvəl fərqi öyrənmə ilə müqayisədə distans təhsildən sonra öyrənmə nəticələri çox vaxt aşağı idi. Aşağı gəlirli ölkələrdə distans təhsildən orta gəlirli ölkələrdə olduğu kimi geniş istifadə olunmur. Nəticə etibarilə, bu şəraitdə distans təhsilin effektivliyinə dair sübutlar azdır. Həyat şəraitinin yaxşı olduğu bəzi yüksək gəlirli ölkələrdə belə, sübutlar göstərir ki, COVID zamanı distans təhsilin effektivliyi aşağı olub.

Distans təhsil üçün üç tamamlayıcı element

Hesabat ölkələrə distans təhsilin davamı olaraq konseptual çərçivə təklif edir. Bu çərçivədə distans təhsil üçün üç tamamlayıcı element tələb olunur: effektiv müəllimlər, uyğun texnologiya və distans təhsillə məşğul olan təhsilalanlar. Distans təhsilin tətbiqi və effektiv olması üçün bu üç element yaxşı uyğunlaşdırılmalıdır (şəkil 1). Yüksək fənn məzmunlu biliyinə, texnologiyadan və köməkçi resurslardan istifadə etmək üçün texniki bacarıqlara və müvafiq pedaqoji texnikaya malik olan müəllim, bu keyfiyyətlərdən bir və ya bir neçəsinə malik olmayan müəllimlə müqayisədə distans təhsildə daha effektiv ola bilər. Eynilə, texnologiyanın mövcudluğu effektiv distans təhsil üçün zəruridir, lakin kifayət deyil, çünki texnologiya onun tətbiq olunduğu kontekstə uyğun olmalıdır. Səmərəli distans təhsil həm də təhsilalanın tədrisdə iştirakı, onun motivasiyasından, müəllimlə və texnologiyanın səmərəliliyindən, həmçinin ev mühiti kimi kontekstli amillərdən asılıdır.

Müxtəlif distans təhsil strategiyaları

Hesabatda qeyd olunur ki, hökumətlər məktəblərin bağlanması ilə mübarizə aparmaq və uzaqdan təhsili təmin etmək üçün bir sıra yanaşmaları sınaqladı. Hökumətlər distans təhsili müxtəlif yollarla tətbiq etdilər. Bəzi hökumətlər təhsilalanlara distans təhsilə daxil olmaq üçün bir neçə variant təq-

dim etdi, digərləri isə tək seçim üzərində dayandı. Çox vaxt ölkələr kağız əsaslı ev paketlərindən radio, TV, telefon və internet əsaslı həllərə qədər uzaqdan öyrənmə strategiyalarını tətbiq etmək üçün əvvəlcədən mövcud olan təhsil texnologiyası infrastrukturunda istifadə edirdilər. Ölkələrin hansı yanaşma tətbiq etməsindən asılı olmayaraq, distans təhsil strategiyaları dizayn, istifadə və kontekstual xüsusiyyətlər baxımından müxtəlif olmuşdur.

Hökumətlər distans təhsildən istifadəni müxtəlif yollarla asanlaşdırmağa çalışdılar. Bəziləri özəl sektorla əməkdaşlıq etdilər və yaxud uşaqların uzaqdan təhsilə çıxışını asanlaşdırmaq üçün birbaşa ev təsərrüfatlarına ünvanlı yardım çatdırdılar. Digərləri isə fərdi repetitorluq subsidiyalaşdırmağa qədər gediblər. Bir sıra ölkələr dərslərinin azaldılmasına uyğun olaraq kurikulumlara düzəlişlər etdilər. Bəziləri müəllimlərə distans təhsil keçdilər. Digərləri milli azlıqların dillərində öyrənmə materialları təklif etməklə və ya əlilliyi olan uşaqlara istiqamətli məzmun verməklə, çevik və öz-özünə işləyən platformalar yaratmaqla imkansız qrupları uzaqdan təhsil infrastrukturuna təkmil çıxışı təmin etdi.

Bütün yanaşmalar uğurlu deyildi

Əlçatanlığın və öyrənmənin təmin olunmasında bütün yanaşmalar uğurlu deyildi. Bir çoxları əlçatanlığı təmin etmək üçün mübarizə apardılar və bəziləri yerli şəraitə uyğun olmayan dis-